

Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 ogłasza nadejście nowej ery zdrowia publicznego, wspierając realizację światowego programu rozwojowego o bezprecedensowym zakresie i poziomie ambicji.

Cele Zrównoważonego Rozwoju (Sustainable Development Goals - SDG) są istotne dla wszystkich państw na świecie. Podczas gdy Milenijne Cele Rozwoju (Millennium Development Goals - MDG) obejmowały ograniczoną liczbę celów dotyczących rozwoju ludzkości – eliminacji ubóstwa, zwiększenia poziomu zdrowia, edukacji, bezpieczeństwa żywności i żywienia – SDG idą znacznie dalej, stawiając przed państwami bardziej istotne zadania.

Nowa agenda łączy wszystkie trzy elementy zrównoważonego rozwoju (gospodarczy, społeczny i środowiskowy), skupiając się na ludziach, planecie, dobrobycie, pokoju oraz partnerstwie. Stwierdza wyraźnie, że wiele celów rozwojowych jest wzajemnie powiązanych, współzależnych i wzajemnie na siebie wpływających.

Mimo że pojawiały się opinie kwestionujące zasięg i poziom ambicji przyjętych SDG, odzywało się także wiele głosów wspierających i wskazujących, że zakres tematów dokładnie odzwierciedla realne problemy, z którymi muszą zmierzyć się rządy wielu państw i czyni to w dużo szerszym zakresie niż zawężony program MDG.

Zdrowie zajmuje naczelną rolę wśród czynników sprzyjających realizacji polityk zrównoważonego rozwoju, jak również wśród głównych korzyści osiągniętych dzięki ich wdrożeniu.

Wszystkie nowe cele, których jest 17, mają bezpośredni związek ze zdrowiem lub sprzyjają mu w sposób pośredni. Konkretna zadania dotyczące zdrowia nie skupiają się już na ratowaniu życia ludzi żyjących w najbardziej zagrożonych krajach, lecz na tworzeniu zdrowszych społeczeństw i promowaniu dobrobytu dla wszystkich ludzi na świecie.

SDG uznają wagę równości. Jeżeli mamy osiągnąć prawdziwie zrównoważony rozwój, musimy uwzględniać potrzeby kobiet, dzieci i najuboższych, najbardziej nieuprzywilejowanych grup społecznych.

W grudniu 2015 r. Światowa Organizacja Zdrowia opublikowała raport o zdrowiu „Health in 2015: from MDGs to SDGs”. Zawiera on analizę ostatnich 15 lat, skupiając się na trendach i pozytywnych siłach oddziałujących w okresie realizacji MDG, jak również ocenia główne wyzwania, z którymi ochrona zdrowia będzie musiała się zmierzyć w ciągu następnych 15 lat.

WHO – postępy w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG)

Konstytucja WHO mówi o tym, że „Korzystanie z najwyższego, osiągalnego poziomu zdrowia jest jednym z podstawowych praw każdej istoty ludzkiej, bez różnicy rasy, religii, przekonań politycznych, warunków ekonomicznych lub społecznych” i jest odzwierciedleniem ideałów SDG - „zapewnienia życia w zdrowiu i promowania dobrobytu dla wszystkich ludzi w każdym wieku”.

Budżet programu WHO na lata 2016-2017 przewiduje szereg działań związanych ściśle z osiągnięciami SDG. Są to m.in.:

- podążanie w kierunku systemu powszechnej opieki zdrowotnej;
- wzmocnienie działań zmierzających do poprawy zdrowia reprodukcyjnego, a także zdrowia matek i noworodków, dzieci i młodzieży;
- przyspieszenie postępów w eliminowaniu malarii;
- rozszerzenie prac w zakresie profilaktyki i zwalczania chorób niezakaźnych;
- promowanie dobrego zdrowia w kluczowych etapach życia, uwzględniając potrzeby równości w zdrowiu, czynniki społeczne warunkujące zdrowie i prawa człowieka oraz koncentrując się na równości płci;
- współpraca z innymi sektorami oddziałującymi na zdrowie, m.in. w zakresie:
  - ~ trendów w zdrowiu środowiskowym i osób pracujących;
  - ~ dostępu do wody i urządzeń sanitarnych;
  - ~ dostępu do zrównoważonych i nowoczesnych źródeł energii;
  - ~ promocji godnej pracy i bezpiecznego środowiska pracy;
  - ~ działań na rzecz czystszych, bezpieczniejszych i bardziej zrównoważonych miast i osiedli ludzkich;
  - ~ działań podejmowanych w związku ze zmianą klimatu i jej skutkami;
  - ~ zgonów i chorób spowodowanych zanieczyszczeniem środowiska.

OWHO

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) buduje lepszą przyszłość dla ludzi na całym świecie. Pomagamy krajom w rozwiązywaniu problemów zdrowia publicznego oraz w sytuacji kryzysów zdrowotnych, rekomendując odpowiednie rozwiązania, aby zdrowie stało się pozytywną siłą oddziałującą na wszystkich ludzi na świecie w obecnym i przyszłych pokoleniach. W tym celu współpracujemy z państwami, dążąc do zmniejszenia liczby przedwczesnych zgonów spowodowanych chorobami i zapewnienia bezpieczeństwa powietrza, którym oddychamy, żywności, którą spożywamy, wody, którą pijemy, oraz leków i szczepionek przyjmowanych w celach leczniczych i ochronnych.

Nasza praca ma na celu zapewnienie każdemu dziecku, kobiecie i mężczyźnie największych szans na zdrowe i długie życie.

Działając w ramach sieci zrzeszającej biura znajdujące się w 150 krajach, sześć biur regionalnych oraz siedzibę główną w Genewie w Szwajcarii, nasza organizacja bacznie śledzi trendy zdrowotne, wypatrując nowych zagrożeń i nowych możliwości poprawy zdrowia. Gromadzimy najlepszych światowych ekspertów, którzy badają krytyczne zagadnienia, definiują najlepsze rozwiązania i opracowują wytyczne, których wdrożenie przynosi najlepsze efekty. Następnie mobilizujemy rządy, personel systemów ochrony zdrowia oraz organizacje partnerskie w celu wykorzystania zgromadzonych dowodów, podjęcia właściwych decyzji i zapewnienia lepszego zdrowia dla wszystkich.

Będąc wiodącą agendą ds. zdrowia w ramach systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, WHO działa na rzecz świata, w którym każdy powinien mieć szansę zrealizowania swojego potencjału, osiągając najlepszy możliwy stan zdrowia.

Od Milenijnych Celów Rozwoju (MDG) do Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG)

Nowa era światowego zdrowia publicznego 2016-2030

Sytuacja kobiet i stan zdrowia ludności mają podstawowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju

Cover photo © UN Photo/Khae Park

Od Milenijnych Celów Rozwoju (MDG) do Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG)

Nowa era światowego zdrowia publicznego 2016-2030

Milenijne Cele Rozwoju (MDG): istotne postępy i pierwsze wnioski

Niektórzy twierdzili, że MDG były nierealistyczne. Niemniej jednak postępy na drodze do osiągnięcia MDG okazały się bardzo znaczące i pozwoliły na ustanowienie licznych światowych rekordów. W skali całego świata odwrócono tendencje wzrostowe epidemii HIV, gruźlicy i malarii. Znacząco zmniejszyła się umieralność dzieci, jak również matek, chociaż nie udało się jej obniżyć do poziomów założonych w MDG.

MDG w dużym stopniu pomogły nadać kształt międzynarodowej debacie na temat rozwoju i przyczyniły się do istotnego zwiększenia pomocy rozwojowej.

Z działań podjętych w związku z realizacją MDG wyciągnięto wiele wniosków dotyczących poprawy zdrowia w skali całego świata, a następnie ujęto je w nowej agendzie – 2030. Są to m.in.:

- szersze podejście do poprawy zdrowia we wszystkich krajach, w tym odpowiednie uwzględnienie chorób niezakaźnych, problemów zdrowia psychicznego oraz obrażeń i urazów;
- położenie większego nacisku na wzmocnienie systemów ochrony zdrowia;
- uznanie, że pozostałe sektory, np. edukacja czy planowanie przestrzenne, oddziałują na zdrowie, a także znajdują się w obszarze wpływów zdrowia;
- koncentracja na zwiększeniu równości w ramach poszczególnych krajów i między nimi zamiast skupiania się na zagregowanych celach ilościowych;
- uznanie, że epidemie, katastrofy naturalne i kryzysy humanitarne są zagrożeniem dla zrównoważonego rozwoju.

MDG – osiągnięcia zdrowotne widoczne gołym okiem

Osiągnięto cele dotyczące HIV, gruźlicy i malarii (wyhamowanie światowej epidemii i odwrócenie tendencji).

Umieralność dzieci zmniejszono o 53%, co jest wielkim sukcesem, niemniej jednak nie został osiągnięty cel 67%.

Liczba zgonów związanych z ciążą i porodem (umieralność okołoporodowa) spadła o ponad 40% – wynik imponujący, ale poniżej przyjętego celu 75%.

Osiągnięty został cel dotyczący wody pitnej – 91% ludności świata korzysta z ulepszonych źródeł wody pitnej w porównaniu do 76% w 1990 r.

W latach 1990-2015 rozpowszechnienie niedowagi wśród dzieci poniżej 5. roku życia zmniejszyło się w skali całego świata z 25% do 14%, osiągając niemal przyjęty cel obniżenia tego wskaźnika o 50%.

SDG a zdrowie

Na pierwszy rzut oka wydaje się, że zdrowie odgrywa mniej istotną rolę w SDG niż w MDG - tylko jeden z 17 przyjętych SDG wskazuje konkretny cel zdrowotny. Niemniej jednak ten jeden cel dotyczący zdrowia – „zapewnienia życia w zdrowiu i promowania dobrostanu dla wszystkich ludzi w każdym wieku” – jest szeroko zakrojony, a w jego zakres wpisuje się 13 zadań związanych z szerokim spektrum prac podejmowanych przez WHO.

Będąc ponadto zarówno czynnikiem sprzyjającym realizacji polityk zrównoważonego rozwoju, jak również jedną z głównych korzyści osiąganych dzięki ich wdrożeniu, zdrowie przewija się przez większość z pozostałych 16 SDG, zachowując w ten sposób centralną pozycję w ramach SDG.

SDG w bardziej zintegrowany sposób niż MDG wskazują zdrowie jako główną cechę rozwoju ludzkości. Czynniki społeczne, środowiskowe i ekonomiczne warunkujące rozwój, takie jak wykształcenie, osiągnięte dochody czy urbanizacja, oddziałują na zdrowie, a z drugiej strony osiągają korzystne wartości dzięki zdrowej ludności.

Świat stoi w obliczu nowych i narastających wyzwań, które będą miały dalekosiężne skutki zdrowotne. Są to m.in. rosnące nierówności w obrębie poszczególnych państw i między nimi oraz dogłębne zmiany demograficzne i epidemiologiczne, wzbierające konflikty, przemoc i ekstremizm, rosnące ruchy migracyjne, wyczerpanie zasobów naturalnych, szkodliwe skutki zniszczenia środowiska naturalnego oraz perspektywa nieodwracalnej zmiany klimatu.

Tendencje, czynniki warunkujące i zagrożenia oddziałujące na zdrowie to m.in.:

- trendy populacyjne, w tym spadek dzietności i wzrost liczby ludności, zmieniająca się struktura ludności i starzenie się, migracja i urbanizacja;
- trendy ekonomiczne i rozwojowe, w tym: równość i wyeliminowanie ubóstwa, globalizacja i wymiana handlowa oraz finansowanie rozwoju;
- determinanty społeczne, takie jak płeć, wykształcenie i dochody;
- prawa człowieka, równość, przemoc wobec kobiet;
- rozwój technologiczny;
- czynniki warunkujące stan i zagrożenia dla środowiska naturalnego, w tym zmiana klimatu;
- epidemie, katastrofy naturalne, konflikty i inne kryzysy humanitarne.

Opracowując SDG, uznano, że zlikwidowanie ubóstwa i nierówności, tworzenie inkluzywnego wzrostu gospodarczego oraz zachowanie naszej planety to cele nie tylko powiązane wzajemnie ze sobą, ale również ze zdrowiem ludności. Stwierdzono również, że relacje między tymi elementami mają charakter dynamiczny i wzajemny. Wśród priorytetów nadal znajduje się walka z ubóstwem i głodem, ale jednocześnie w większym stopniu SDG skupiają się na prawach człowieka, przynależnych wszystkim ludziom, oraz na wzmocnieniu pozycji kobiet i dziewcząt. W SDG uznano kluczową rolę, jaką odgrywają kobiety w rozwoju społecznym i ekonomicznym, potwierdzając potrzebę ich pełnego uczestniczenia i przywództwa we wszystkich obszarach zrównoważonego rozwoju.

Podczas gdy SDG podejmują „niedokończone sprawy” ery MDG, uwzględniają jednocześnie zasadniczą zmianę zachodzącą we wzorcach zdrowia, która nabrała szybszego tempa w okresie realizacji MDG. Poprawa warunków społeczno-ekonomicznych w wielu krajach rozwijających się, a także zmniejszenie ubóstwa i lepsze żywienie oraz znaczący postęp w zakresie profilaktyki i leczenia chorób zakaźnych na całym świecie spowodowały gruntowne zmiany wśród głównych przyczyn zgonów i chorobowości. Zmiany demograficzne – fakt, że ludzie żyją dłużej i mają mniej dzieci – wraz ze zmniejszeniem rozpowszechnienia chorób zakaźnych oraz chorób i umieralności okołoporodowej matek i dzieci, a także niedoborów żywieniowych w wielu krajach rozwijających się spowodowały, że na pierwszy plan zaczęły wysuwać się zgony z powodu chorób niezakaźnych i urazów.

W przeszłości największe żniwo zbierały choroby zakaźne oraz niedożywienie. Obecnie główną przyczynę zgonów w większości państw na świecie stanowią choroby niezakaźne, m.in. choroby serca, udary mózgu, nowotwory i przewlekłe choroby płuc.

Cele zdrowotne SDG odważnie wychodzą naprzeciw wyzwaniu odwrócenia tendencji wzrostowej chorób niezakaźnych. Odnoszą się również w konkretny sposób do obciążenia spowodowanego urazami oraz do czynników warunkujących zdrowie, takich jak wzrost urbanizacji i zanieczyszczenia środowiska oraz zmiany klimatu.

Wśród istotnych problemów zdrowotnych, które nie zostały ujęte w MDG, a obecnie są przyjęte jako zadania w ramach SDG, należy wskazać kwestie związane ze zdrowiem psychicznym, nadużywanie substancji psychoaktywnych, oddziaływanie na zdrowie szkodliwych chemikaliów, zanieczyszczenie oraz skażenie wody i gleby, a także kwestie związane z wdrażaniem Ramowej Konwencji WHO o Ograniczeniu Użycia Tytoniu. Dodatkowe zadanie to zmniejszenie zasięgu oddziaływania czynników ryzyka zdrowotnego, np. chorób zakaźnych, w skali poszczególnych krajów, jak i na świecie oraz odpowiednie zarządzanie nimi.

Powszechna opieka zdrowotna zapewnia ogólne ramy dla wdrożenia szeroko zakrojonej i ambitnej agendy we wszystkich krajach. Jest to jedyne zadanie wpisujące się we wszystkie cele zdrowotne i łączące się ze wszystkimi zadaniami dotyczącymi zdrowia. Wskazuje również na silne ukierunkowanie SDG na kwestię równości oraz wagę uwzględnienia potrzeb grup ubogich i poszkodowanych społecznie, bez względu na miejsce zamieszkania.

Wspomniane jedynie w MDG bezpieczeństwo zdrowia odgrywa istotną rolę w realizacji założeń agendy 2030, w których przyznano, że katastrofy naturalne, epidemie, wojny i inne kryzysy humanitarne stanowią duże zagrożenie dla zrównoważonego rozwoju. SDG wskazują na potrzebę wspierania państw w wykrywaniu i zarządzaniu czynnikami ryzyka zdrowotnego, budowaniu elastycznych systemów ochrony zdrowia i skupieniu się na ochronie najbardziej wrażliwych grup ludności.

SDG 3 „Zapewnić wszystkim w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrostan”.

Cele – zadania dotyczące zdrowia w ramach SDG 3

Cel	Zadanie dotyczące zdrowia
3.1	Zmniejszenie światowego wskaźnika umieralności okołoporodowej kobiet do poniżej 70 na 100 tys. żywych urodzeń do 2030 r.
3.2	Wyeliminowanie do 2030 r. wszystkich zgonów noworodków i dzieci poniżej 5. roku życia, którym można zapobiec, z założeniem, że wszystkie kraje zmniejszą umieralność noworodków do 12 na 1 tys. żywych urodzeń i umieralność dzieci poniżej 5. roku życia do co najmniej 25 na 1 tys. żywych urodzeń.
3.3	Zlikwidowanie do 2030 r. epidemii AIDS, gruźlicy, malarii i zaniedbanych chorób tropikalnych oraz zwalczanie WZW, chorób przenoszonych drogą wodną i pozostałych chorób zakaźnych.
3.4	Zmniejszenie o jedną trzecią do 2030 r. przedwczesnej umieralności z powodu chorób niezakaźnych dzięki profilaktyce i leczeniu oraz promowaniu zdrowia psychicznego i dobrostanu.
3.5	Wzmocnienie profilaktyki i leczenia w zakresie nadużywania substancji psychoaktywnych, m.in. narkotyków oraz szkodliwego użycia alkoholu.
3.6	Zmniejszenie do 2030 r. o połowę liczby zgonów i urazów w wyniku wypadków drogowych na świecie.
3.7	Zapewnienie do 2030 r. powszechnego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, w tym planowania rodziny, informacji i edukacji, oraz włączenie zdrowia reprodukcyjnego do krajowych strategii i programów.
3.8	Osiągnięcie powszechnej opieki zdrowotnej wraz z ochroną przed ryzykiem finansowym związanym z chorobą oraz zapewnienie dostępu do dobrej jakości podstawowych świadczeń opieki zdrowotnej i do bezpiecznych, skutecznych, dobrej jakości i przystępnych finansowo leków i szczepień dla wszystkich ludzi.
3.9	Znaczne zmniejszenie do 2030 r. liczby zgonów i chorób z powodu oddziaływania szkodliwych substancji chemicznych oraz zanieczyszczenia i skażenia powietrza, wody i gleby.
3.a	Wzmocnienie wdrażania Ramowej Konwencji WHO o Ograniczeniu Użycia Tytoniu odpowiednio we wszystkich krajach.
3.b	Wsparcie badań i rozwoju nowych szczepionek i leków dla chorób zakaźnych i niezakaźnych występujących głównie w krajach rozwijających się; zapewnienie dostępu do przystępnych finansowo niezbędnych leków i szczepień zgodnie z deklaracją z Doha dotyczącą porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) i ochrony zdrowia publicznego, która potwierdza prawo krajów rozwijających się do pełnego korzystania z postanowień porozumienia TRIPS, przewidującego elastyczność rozwiązań służących ochronie zdrowia publicznego, a w szczególności do zapewnienia dostępu do leków wszystkim ludziom.
3.c	Znaczne zwiększenie finansowania ochrony zdrowia oraz rekrutacji, rozwoju, szkolenia i utrzymania zatrudnienia personelu medycznego w krajach rozwijających się, zwłaszcza w najmniej rozwiniętych i niewielkich rozwijających się krajach wyspiarskich.
3.d	Wzmocnienie potencjału wszystkich krajów, zwłaszcza rozwijających się, w zakresie wczesnego ostrzeżenia o zagrożeniach zdrowotnych, ograniczania ich oddziaływania i do zarządzania czynnikami ryzyka zdrowotnego w skali krajowej i światowej.

Pozostałe cele SDG bezpośrednio oddziałujące na zdrowie

- Wyeliminowanie wszystkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt w sferze publicznej i prywatnej, w tym handlu i eksploatacji seksualnej, i innego typu.
- Znaczne zmniejszenie wszystkich form przemocy i związanych z nią wskaźników zgonów na całym świecie.
- Wyeliminowanie wykorzystywania, eksploatacji, handlu i wszystkich form przemocy oraz tortur stosowanych wobec dzieci.
- Wyeliminowanie do 2030 r. głodu i zapewnienie stałego dostępu wszystkim ludziom, zwłaszcza biednym i nieuprzywilejowanym, w tym niemowlętom i dzieciom, do bezpiecznej żywności o odpowiedniej wartości odżywczej i w wystarczającej ilości.
- Wyeliminowanie do 2030 r. wszystkich form niedożywienia i osiągnięcie do 2025 r. uzgodnionych na forum międzynarodowym celów dotyczących zmniejszenia odsetka dzieci poniżej 5. roku życia, u których występują opóźnienia rozwojowe, a także uwzględnienie potrzeb żywieniowych dorastających dziewcząt, kobiet w ciąży i karmiących oraz osób starszych.
- Osiągnięcie do 2030 r. równego dostępu do urządzeń sanitarnych i higieny dla wszystkich ludzi oraz zlikwidowanie problemu załatwiania potrzeb fizjologicznych na otwartej przestrzeni, ze zwróceniem szczególnej uwagi na potrzeby kobiet, dziewcząt i osób w szczególnie trudnej sytuacji.